

Pārskats par nevalstisko organizāciju
sektoru Latvijā

2004. gads

Rīga, 2005

Pētījums latviešu valodā pieejams interneta portālā www.politika.lv

Pētījums sagatavots Sorosa fonda - Latvija projekta *NVO sektors Latvijā Eiropas Savienības dalībvalstī*, ietvaros

Pētījuma autore: Kristīne Gaugere
Pētījums publiskots: 2005. gada februārī
© Sorosa fonds – Latvija
© Kristīne Gaugere

SATURS

Tabulu un grafiku rādītājs	2
GALVENIE SECINĀJUMI	3
IEVADS	4
SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS	4
Organizāciju skaits un darbība	4
Organizāciju juridiskās formas	6
Organizāciju atrašanās vieta	7
NVO SKAITS UN LABKLĀJĪBA	10
ORGANIZĀCIJU APTAUJAS REZULTĀTU ANALĪZE	11
Organizāciju atsaucība	11
Atrašanās un darbības vieta	11
Darbības joma	12
Sabiedriskā labuma darbība	15
ORGANIZĀCIJU KAPACITĀTE	16
Biedru skaits	16
Algotie darbinieki	17
Brīvprātīgo darbs	18
Biedru naudas	20
ES finansējums	21
Citi finansējuma avoti	21
Finansējumu avotu nākotnes prognozes	22
Organizāciju budžets	25
Pārvaldes struktūra	26
ORGANIZĀCIJU JURIDISKAIS STATUSS UN PĀRREĢISTRĀCIJA	26
ORGANIZĀCIJU SAVSTARPĒJĀ SADARBĪBA	27
Pielikums	29

Tabulu un grafiku rādītājs

Tabulas

<i>Tabulas nr.</i>	<i>Tabulas nosaukums</i>	<i>Lpp.</i>
1. tabula	Organizāciju sadalījums pa jomām un reģistriem pēc pārreģistrācijas beigām	7
2. tabula	Organizāciju ieņēmumu struktūra	19

Grafiki

<i>Grafiks nr.</i>	<i>Grafika nosaukums</i>	<i>Lpp.</i>
1. grafiks	Organizāciju skaits	5
2. grafiks	NVO skaits uz 1000 iedzīvotājiem, 2004. gada oktobris	9
3. grafiks	Bezdarbs un NVO blīvums, 2004. gads	10
4. grafiks	NVO blīvums un vidējie ienākumi, 2004. gads	11
5. grafiks	Organizāciju iedalījums pa darbības jomām %	14
6. grafiks	Organizāciju biedru skaits 1999. un 2003. gadā	17
7. grafiks	Organizācijas, kurās darbojas brīvprātīgie	18
8. grafiks	Aptaujāto organizāciju finansējuma avotu prognozes	23
9. grafiks	Organizāciju īpatsvars dažādās to budžeta kategorijās	25
10. grafiks	Organizāciju budžets 1999. un 2003. gadā	26

GALVENIE SECINĀJUMI

Nevalstiskais sektors Latvijā konsekventi paplašinās:

- laikā no 1991. gada janvāra līdz 2005. gada februārim ir reģistrētas vairāk nekā 8000 NVO;
- ik gadus reģistrēto nevalstisko organizāciju (NVO) skaits Latvijā pieaug;
- pieaug biedru un algoto darbinieku skaits organizācijās;
- ar katru gadu pieaug NVO sektora ieņēmumi.

NVO tīkls Latvijā ir ļoti nevienmērīgs:

- Rīgā, kur uz 1000 iedzīvotājiem ir reģistrētas 5.3 organizācijas;
- vidējais organizāciju blīvums Latvijā ir 3.7 organizācijas uz 1000 iedzīvotājiem;
- Ludzas rajonā uz 1000 iedzīvotājiem ir reģistrētas tikai 0.8 organizācijas.

Pastāv zināma sakarība starp labklājības līmeni un organizāciju blīvumu: tur, kur ir lielāks NVO blīvums ir lielāki ienākumi un mazāks bezdarbs. Šī sakarība atbilst citos pētījumos novērotajai tendencei, ka kopienās, kur indivīdi aktīvāk sadarbojas savā starpā, ir arī augstāks labklājības līmenis.

NVO sektors šobrīd atrodas pārejas periodā:

- mainās organizāciju darbības jomas un finansējuma struktūra;

Starptautiskie valstiskie un nevalstiskie donori samazina finansējumu NVO sektoram, bet vietējie finansējuma avoti šo samazinājumu pagaidām nespēj kompensēt, īpaši sabiedriskā labuma jomā.

Eiropas Savienības (ES) finansējuma pieejamība ir ierobežota;

- organizācijas ir aizvien intensīvāk sadarbojas savā starpā veidojot līdzīgu mērķu organizāciju apvienības;
- gan atsevišķas organizācijas, gan organizāciju apvienības iesaistās Eiropas mēroga sadarbības tīklos,

IEVADS

Pārskata mērķis ir radīt priekšstatu par nevalstisko organizāciju (NVO) sektora patreizējo attīstības stadiju, parādīt sektora dinamiku pēdējo gadu laikā un vārst uzmanību uz problēmām, ar ko šobrīd saskaras NVO sektors Latvijā.

Šis pārskats turpina Nevalstisko organizāciju centra (NVO Centra) aizsākto tradīciju, jo tieši NVO Centrs 2002. gadā, izdodot pārskatu "NVO sektors Latvijā. 2000/ 2001", aizsāka nevalstiskā sektora pētīšanu Latvijā.

Tāpat kā NVO centra sagatavotais pārskats, arī šis pārskats, nepretendē uz zinātniska pētījuma statusu, jo

- 1) ir praktiski neiespējami veikt reprezentatīvu organizāciju atlasu, jo reģistrēto organizāciju skaits (ģenerālā kopa) ir vairāk nekā 8000 vienību un organizāciju kontaktinformācija, kā arī informācija par to, vai organizācija joprojām reāli darbojas bieži vien ir grūti pieejama;
- 2) organizāciju atsauce šajā un līdzīgos pētījumos ir visai zema.

Lai nākotnes pārskati kļūtu aizvien kvalitatīvāki, šajā pārskatā ir minētas arī galvenās pētniecības problēmas.

Atšķirībā no iepriekšējā pārskata, šoreiz vairs netiek likts uzsvars uz vispārīgu informāciju par nevalstisko organizāciju lomu demokrātiskā valstī, jo laikā pēc pirmā pārskata tapšanas informācijas apjoms par šo tēmu ir ievērojami palielinājies.

Pētījuma metodoloģija

Esošo datu un informācijas apkopošana un analīze: tiek saglabāta iepriekšējam pārskatam raksturīgā statistikas datu (tiek analizēta publiskai, bez maksas pieejamā informācija) un citu pētījumu rezultātu izmantošana un analīze;

Organizāciju aptauja: pētījuma ietvaros, tāpat kā iepriekšējā pārskata gatavošanā, tika izmantoti organizāciju aptaujas rezultāti. 2004. gadā tika veikts patstāvīgs tendenču pētījums – NVO aptauja.

Ekspertu intervijas: pētījuma ietvaros, izvirzīto hipotēžu verificēšanai tika izmantotas ekspertu intervijas.

SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS

Organizāciju skaits un darbība

Uz 2004. gada 15. oktobri Latvijā ir reģistrētas 8296 nevalstiskās organizācijas.¹

Pēdējais pārskats par NVO sektoru Latvijā tika publiskots 2002. gadā un tajā atrodamie dati tika vākti laika periodā no 2000. līdz 2001. gadam.²

2000. gadā reģistrēto un nelikvidēto organizāciju skaits Latvijā bija 5415, turpretim 2004. gada oktobrī šis skaitlis bija 8296.

¹ Uzņēmumu reģistra dati, pieejami Lursoft http://www.lursoft.lv/stat/ur_stat_066.html, 2005. gada februārī reģistrēto un nelikvidēto organizāciju skaits jau ir sasniedzis 8649 organizācijas.

² "NVO sektors Latvijā 2000/ 2001", NVO Centrs 2002, pārskats pieejams NVO Centra mājaslapā <http://www.ngo.org.lv/?id=112>

Ir skaidra tendence, ka pēdējos gados NVO skaits ir pieaudzis, taču šāda tendence ir stabila jau kopš 1992. gada.

Kā redzams 1. grafikā, katru gadu nodibināto (Uzņēmumu reģistrā reģistrēto) un nelikvidēto NVO skaits turpina pieaugt.

1. grafiks

Taču, nevar apgalvot, ka visas NVO arī reāli darbojas.

Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta (VID) datiem 2003. gadā gada pārskatu ir iesniegušas tikai 5134 organizācijas, jeb aptuveni 66% visām reģistrētajām un nelikvidētajām NVO.

Līdzīga situācija bija arī 2000. gadā, kad VID pārskatus bija iesniegušas 3164 organizācijas, jeb 57% no visām reģistrētajām un nelikvidētajām organizācijām. Līdz ar to ir grūti iegūt priekšstatu par reāli darbojošos organizāciju skaitu.

Lielākā daļa no aptaujātajiem ekspertiem sliecās piekrist apgalvojumam, ka reāli darbojas tās organizācijas, kas iesniedz gada pārskatus, līdz ar to strādājošo organizāciju skaits 2004. gadā Latvijā bija aptuveni 5000.

Taču dažiem ekspertiem bija arī atšķirīgi viedokļi jautājumā par organizāciju skaita dinamiku un gada pārskatiem (šeit un turpmāk tekstā citāti no ekspertu intervijām attēloti slīprakstā):

*Ir bijuši tādi gadījumi, kad finanšu darījumi ir veikti un organizācijas vairs nezina kā atskaitīties; tad kādu organizāciju atstāj un taisa jaunu, lai varētu turpināt piesaistīt finanses. **Jaunas organizācijas tiek veidotas tādēļ, ka cilvēki nevar tikt galā ar grāmatvedības lietām.***

*Es sliktos ticēt, ka vairāk vai mazāk darbojās visas organizācijas. Viņi strādā kaut kādā savā izpratnē. Arī, ja tas pārskats ir ar nullītēm, tad jau arī tas ir jāiesniedz. Es domāju, ka drīzāk tā ir **neizdarība no organizāciju puses.***

Vai organizāciju grāmatvedības atskaišu sagatavošana ir tik sarežģīta? VID eksperti norāda, ka organizācijām šobrīd ir 2 iespējas:

- 1) reģistrējot savu darbību, atzīmēt, ka organizācija nekļūs par darba devēju, t.i. nealgos darbiniekus. Tādā gadījumā organizācijai ir jāiesniedz tikai ikgadējais

- pārskats, kas sastāv no bilances, ieņēmumu izdevumu pārskata, ziņojuma par gada pārskatu un ziedojumu un dāvinājumu pārskata;
- 2) reģistrējot savu darbību, atzīmēt, ka organizācija kļūs par darba devēju, t.i. algos darbiniekus. Tādā gadījumā ir jāiesniedz gan ikgadējais pārskats, gan ikmēneša ziņojums par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām no darba ņēmēju darba ienākumiem, iedzīvotāju ienākuma nodokli un riska valsts nodevu pārskata mēnesī.

Lai sagatavotu visus dokumentus ir nepieciešamas vismaz elementāras zināšanas grāmatvedībā. Tas varētu būt viens no iemesliem pārskatu neiesniegšanai VIDā. Taču jau ar 2005. gadu var paredzēt situācijas izmaiņas. Saskaņā ar Biedrību un nodibinājumu likumu Valsts ieņēmumu dienesta teritoriālā iestāde ir tiesīga iesniegt tiesā pieteikumu par biedrības darbības izbeigšanu, ja pēc rakstveida brīdinājuma saņemšanas šajā brīdinājumā noteiktajā termiņā nav novērsusi pārkāpumus vai arī gada laikā pēc brīdinājuma saņemšanas atkārtoti izdara pārkāpumu.³

Ja VID teritoriālās iestādes aktīvi sekos līdzi biedrību finanšu darbībai, kā arī aktīvi izmantos savas likumā paredzētās tiesības, tad atskaites iesniegušo organizāciju skaits varētu pakāpeniski tuvojies reģistrēto un nelikvidēto organizāciju skaitam, līdz ar to reģistrēto NVO skaits tuvosies reāli darbojošos organizāciju skaitam.

Organizāciju juridiskās formas

Saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem šobrīd Uzņēmumu reģistrā (Lursoft statistika par Uzņēmumu reģistrā reģistrēto sabiedrisko organizāciju sadalījumu pa to veidiem⁴) atrodami vairāki iespējamie nevalstisko organizāciju veidi:

Sabiedriskā organizācija; Sporta sabiedriskā organizācija; Atklātais sabiedriskais fonds; Biedrība; Arodbiedrība; Korporācija (profesionālā biedrība); Sporta sabiedrisko organizāciju apvienība; Politiska organizācija (partija); Sabiedrisko organizāciju apvienība; Nodibinājums; Profesionālā radošā organizācija. 1. tabula norāda procentuālo reģistrēto organizāciju sadalījumu pa šīm jomām.

Kopš 2004. gada aprīļa, kad spēkā stājās “Biedrību un nodibinājumu likums”, reģistrā ir parādījušies 2 jauni termini – *biedrība* un *nodibinājums*, kas pagaidām pastāv paralēli iepriekšējos likumdošanas aktos lietotajai terminoloģijai. Biedrību un nodibinājumu likumā lietotie termini *biedrība* un *nodibinājums* atbilst citos normatīvajos aktos lietotajam jēdzienam *sabiedriskā organizācija*, kā arī jēdzieniem *sabiedrisko organizāciju apvienība* un *nevalstiskā organizācija*.⁵

Situācija mainīsies, kad būs pabeigta organizāciju pārreģistrācija Biedrību un nodibinājumu reģistrā. Saskaņā ar likumdošanu organizāciju pārreģistrācija tiks pabeigta 2005. gada 31. decembrī.

Ja organizācija nebūs veikusi pārreģistrācijas procedūru, tad ar 2006. gada 1. janvāri sabiedriskā organizācija vai sabiedrisko organizāciju apvienība tiks uzskatīta par darbību izbeigšu⁶ un tiks svītrotā no reģistra.

³ “Biedrību un nodibinājumu likums”, 57. pants

⁴ Lursoft statistika http://www.lursoft.lv/stat/ur_stat_066.html

⁵ “Biedrību un nodibinājumu likuma spēkā stāšanās kārtības likums”, 5. pants

⁶ „Biedrību un nodibinājumu likuma spēkā stāšanās kārtības likums”, 13. pants

Līdz ar organizāciju pārreģistrācijas pabeigšanu 2005. gada 31. decembrī tiks sakārtota arī nevalstisko organizāciju reģistru sistēma.

Organizāciju sadalījums pa jomām un reģistriem

1. tabula

Līdzšinējā kategorija reģistrā	% no visām reģistrētajām NVO 2004. g. oktobrī	Reģistrs pēc sistēmas sakārtošanas un pārreģistrācijas beigām
Sabiedriskā organizācija	59,2	No 2006. gada 1. janvāra kā atsevišķa kategorija vairs netiks izdalīta. Organizācijas tiks ierakstītas Biedrību un nodibinājumu reģistrā.
Sporta sabiedriskā organizācija	15,9	
Atklātais sabiedriskais fonds	12,0	
Korporācija (profesionālā biedrība)	1,3	
Sabiedrisko organizāciju apvienība	0,6	
Profesionālā radošā organizācija	0,3	
Biedrība	6,8	Biedrību un nodibinājumu reģistrs. Biedrības un nodibinājumi tiek reģistrēti no 2004. gada 1. aprīļa.
Nodibinājums	0,6	
Arodbiedrība	1,7	Arodbiedrības atsevišķā reģistrā reģistrē uzņēmumu reģistrs
Politiska organizācija (partija)	0,7	Tiek veidots atsevišķs politisko organizāciju reģistrs.

Organizāciju atrašanās vieta

Saskaņā ar Uzņēmumu reģistra datiem, 60% nevalstisko organizāciju (jeb 4968 organizācijas) ir reģistrētas Rīgā vai Rīgas rajonā.

Salīdzinot ar 2000. gada datiem, aina ir palikusi praktiski nemainīga, jo arī 2000. gadā Rīgā un Rīgas rajonā reģistrēto organizāciju skaits bija nedaudz pāri 60%.

2004. gadā, tāpat kā 2000. gadā, Liepājas rajons ir otrajā vietā pēc reģistrēto organizāciju skaita. Šobrīd tur darbojas 4.7% no visām reģistrētajām organizācijām, (393 organizācijas) bet 2000. gadā šis skaits bija nedaudz vairāk nekā 4,5%.

Trešajā vietā ir Daugavpils rajons ar 3.4% jeb 279 organizācijām.

Vismazāk sabiedrisko organizāciju ir Ludzas rajonā. Saskaņā ar Uzņēmumu reģistra datiem Ludzas rajonā ir reģistrētas 27 organizācijas, kas ir 0.3% no visu organizāciju skaita. Arī 2000. gadā Ludzas rajonā bija vismazākais organizāciju skaits - 19 organizācijas, kas 2000. gadā arī veidoja 0,3% no kopējā reģistrēto organizāciju skaita.

Jau 2000. gadā tika izdarīts secinājums, ka “NVO tīkls Latvijā ir attīstīts nevienmērīgi, galvenokārt tas koncentrējas lielākajās pilsētās un NVO blīvums (skaits uz 1000 iedzīvotājiem) visumā ir neliels”⁷ un šāds apgalvojums ir pilnībā attiecināms arī uz 2004. gadu.

⁷ “NVO sektors Latvijā 2000/ 2001”, NVO Centrs 2002, pārskats, 20 lpp.

Organizāciju blīvuma ziņā, tāpat kā 2000. gadā līdera pozīcijas ieņem Rīgas rajons. 2000. gadā Rīgā un Rīgas rajonā uz 1000 iedzīvotājiem bija vairāk nekā 3,9 NVO, bet šobrīd šis skaitlis ir pieaudzis un sasniedz 5.3 organizāciju uz 1000 iedzīvotājiem. Otrajā vietā pēc organizāciju blīvuma ir Valmieras rajons, kur uz 1000 iedzīvotājiem ir reģistrētas 3.4 organizācijas, bet trešajā - Kuldīgas rajons, kur reģistrēto organizāciju skaits uz 1000 iedzīvotājiem ir 3.3. Vidējais organizāciju blīvums Latvijā ir 3.7 organizācijas uz 1000 iedzīvotājiem.

2000. gadā trīs rajonos – Jēkabpilī, Gulbenē un Ludzā – bija mazāk par vienu organizāciju uz 1000 iedzīvotājiem. 2004. šāds rajons ir tikai viens – Ludzas rajonā uz 1000 iedzīvotājiem ir reģistrētas tikai 0.8 organizācijas (skat' . 2. grafiku).

Apskatot NVO blīvumu novadu griezumā, ir redzams, ka uz 1000 iedzīvotājiem:

- Latgalē ir vidēji 1.8 organizācijas;
- Zemgalē ir vidēji 2.1 organizācija;
- Kurzemē ir vidēji 2.9 organizācijas;
- Vidzemē vidēji ir 4.6 organizācijas, taču, ja atsevišķi izdala Rīgas rajonu, kur organizāciju blīvums ir vislielākais (5.3 organizācijas uz 1000 iedzīvotājiem), Vidzemē uz 1000 iedzīvotājiem paliek tikai vidēji ir 2.8 organizācijas.

Visi aptaujātie eksperti atzīst, ka nav pārsteigti par to, ka vislielākā nevalstisko organizāciju koncentrācija ir Rīgā. Kā galvenos iemeslus eksperti ir nosaukuši to, ka:

- Rīgā koncentrējas lielāki cilvēku un finanšu resursi;
- Rīgā ir daudz nodrošinātāki dzīves apstākļi.

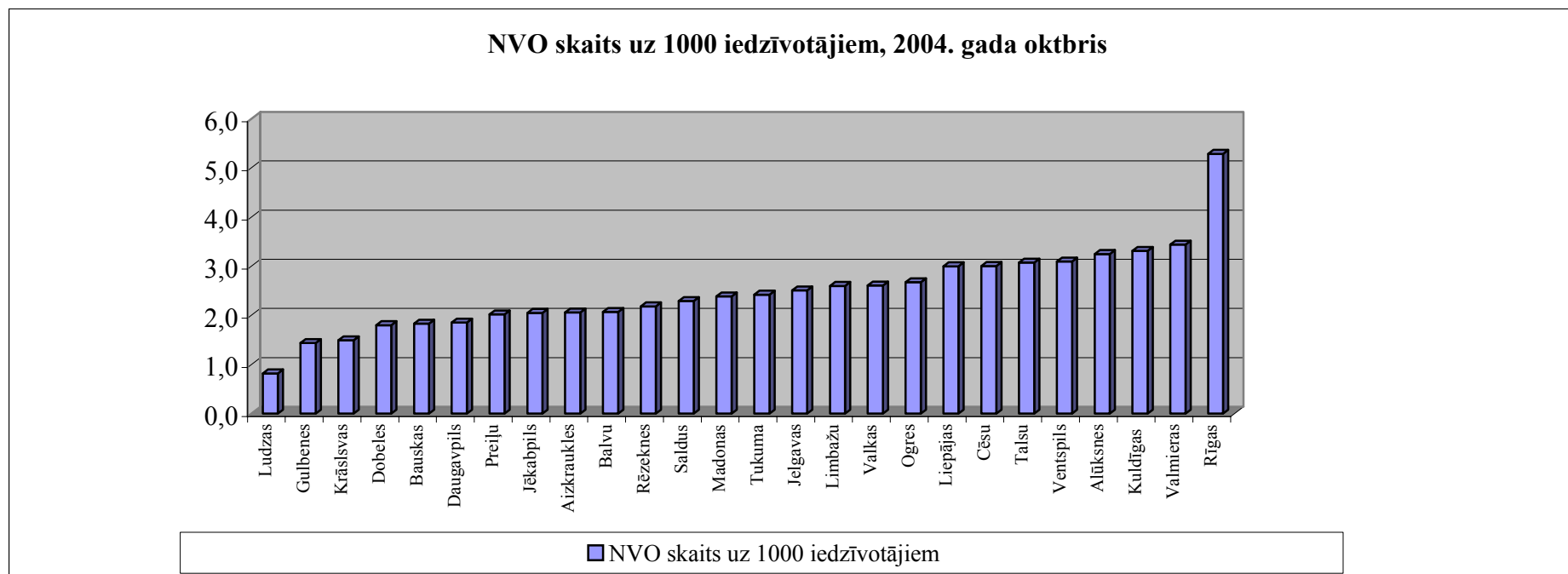
Rīgā ir koncentrējies viss.

Cilvēki, kaut ko labu savai videi, sev un apkārtni dara arī ārpus Rīgas, bet Rīgā ir vieglāk uzzināt, kā to darīt sistemātiski un kā piesaistīt līdzekļus.

Rīgā ir vairāk gan informācijas par iespējām, gan pašas iespējas. Noteikti. Tas, ka tu teiksim dari, tāpēc, ka tu redzi vajag, un tu nedomā, ka tur vajag kaut kādu naudu pa vidu, vai papīrus pa vidu. Rīgā, te ir vienkārši kaut kādi fondī un iespējas un tad tu vienkārši to uztaisi par savu dzīvesveidu, un sistematizē un saliec tur stratēģijās un taktikās, un projektus raksti.

Izkaidrojums ir informācijas aprīte, dzīves tempi, dzīves ātrums, jauniešu un jaunu cilvēku koncentrēšanās Rīgā, jo šeit ir gandrīz visas augstskolas - tā ir viena no atbildēm, protams, iespējamas ir arī citas. Finanšu apgrozījums, kapitāls - tas viss ir Rīgā. Šeit ir cilvēki, darboties spējīgi, griboši, jauni, izglītoti, kuri grib izglītoties. Es labprāt gribētu, lai Latvijā ir vēl vismaz 5-6 pilsētas, kuras arī pietiktu, bet arī valsts politika ir vērsta uz to, lai viss būtu Rīgā.

2. grafiks

Aptaujātie eksperti ir vienprātīgi par to, ka nevajadzētu mākslīgi veicināt organizāciju pieaugumu ārpus Rīgas, taču būtu nepieciešams nodrošināt situāciju, kad arī ārpus Rīgas dzīvojošie ir informēti par iespējām veidot un apvienoties organizācijās un kopīgi risināt sev un savai kopienai vai sociālajai grupai svarīgus jautājumus.

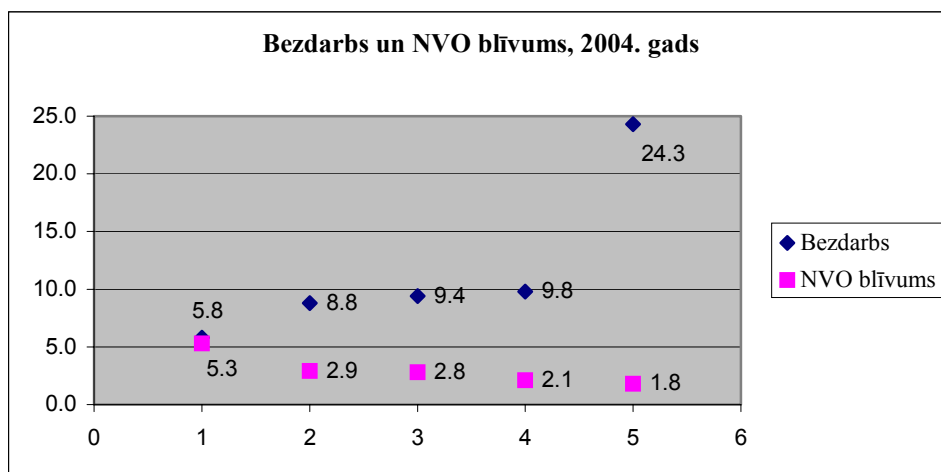
Ja tie cilvēki zina, ka viņi var taisīt organizāciju un viņi netaisa, tad nav vērts satraukties, ja viņi nezina, tad tas ir cits jautājums.

NVO SKAITS UN LABKLĀJĪBA

2000. gada pētījums konstatē, ka “pastāv arī tieša saikne starp iedzīvotāju labklājības līmeni un NVO skaitu – jo vairāk NVO darbojas pašvaldības teritorijā, jo augstāks iedzīvotāju labklājības līmenis”.⁸

Minētā apgalvojuma testēšanai tiks izmantoti 3 parametri – Uzņēmumu Reģistra (UR) dati par reģistrēto organizāciju skaitu, kā arī bezdarba līmenis un māsājniecību rīcībā esošie ienākumi.

3. grafiks

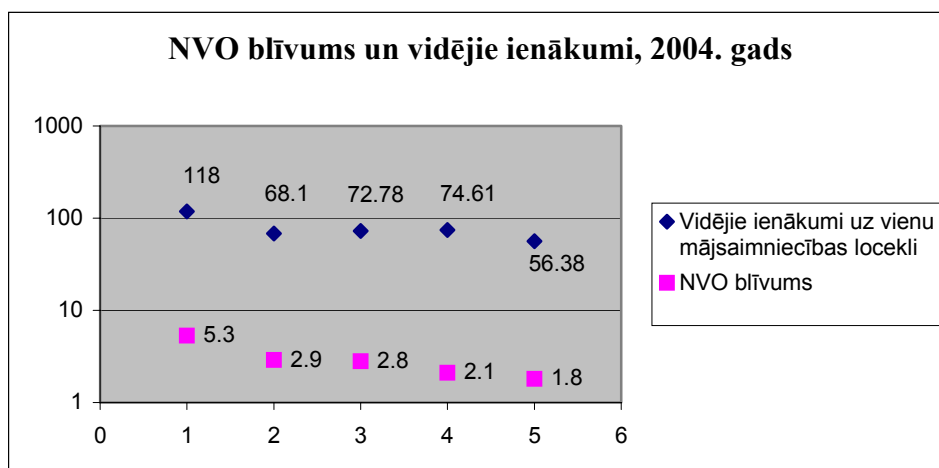

1 Rīgas raj., 2 Kurzeme, 3 Vidzeme, 4 Zemgale, 5 Latgale

3. grafikā ir redzams, ka Latgalē, kur ir vislielākais bezdarbs, ir arī vismazākais organizāciju skaits uz 1000 iedzīvotājiem, bet Rīgas rajonā ir vismazākais bezdarbs, un vislielākais NVO blīvums. Kā redzams zīmējumā abas līknes ir diezgan simetriskas un tendence, jo mazāks bezdarbs, jo lielāks NVO skaits, apstiprinās visos reģionos.

Pastāv arī zināma sakarība starp iedzīvotāju ienākumu līmeni un organizāciju blīvumu.

⁸ “NVO sektors Latvijā 2000/ 2001”, NVO Centrs 2002, pārskats, 21 lpp.

1 Rīgas raj., 2 Kurzeme, 3 Vidzeme, 4 Zemgale, 5 Latgale

4. grafikā ir redzams, ka Rīgas rajonā, kur ir vislielākais organizāciju skaits ir arī visaugstākie ienākumi uz mājsaimniecības locekli, bet Latgalē, kur ienākumi ir viszemākie, ir arī vismazākais organizāciju skaits.

Sakarība, kas ir novērojama starp labklājības līmeni un organizāciju skaitu, atbilst citos pētījumos novērotajai tendencei, ka kopienās, kur indivīdi aktīvāk sadarbojas savā starpā, ir arī augstāks labklājības līmenis.

Tai pat laikā daži aptaujātie eksperti izteica apgalvojumus, kas liek domāt par to, labklājības līmenis veicinātu organizāciju skaita pieaugumu.

Lauku cilvēkiem nav naudas, lai nodibinātu organizāciju.

Tie, kuri nestrādā, un tādu ir vairāk ārpus Rīgas, nevar arī darboties organizācijās, jo viņi ir bezdarbnieki un tur ir vairāk izdzīvošanas jautājums.

ORGANIZĀCIJU APTAUJAS REZULTĀTU ANALĪZE

Organizāciju atsaucība

Nevalstisko organizāciju aptauja tika veikta no 2004. gada augusta līdz 2004. gada novembrim.

Kopumā aptaujas anketas tika izsūtītas aptuveni 700 dažādām Latvijas NVO, kuru elektroniskā pasta adrese tika apkopotas no vairākām publiskajām datu bāzēm.

3 mēnešu laikā atpakaļ tika saņemtas 130 aizpildītas anketas, tātad aicinājumam piedalīties aptaujā atsaucās mazliet vairāk nekā 18% uzrunāto organizāciju.

Atrašanās un darbības vieta

Darbības vieta

Lielākā daļa jeb 62.3%, no aptaujātajām organizācijām ir reģistrētas Rīgā vai Rīgas rajonā; 10.8% organizāciju ir reģistrētas Vidzemē; tikpat (10.8%) ir reģistrētas Latgalē, 8.5% - Kurzemē un 6.9% Zemgalē.

Taču ne vienmēr organizāciju reģistrētā biroja atrašanās vieta pilnībā saskan ar organizācijas darbības vietu. Vairāk nekā ¼ daļai aptaujāto organizāciju ir vai nu filiāles vai arī projekti, kas tiek realizēti visā Latvijā.

Darbības vieta / darbības joma

No savāktajiem datiem nevar izdarīt neapstrīdamus secinājumus par to, kādā jomā vairāk darbojas Rīgā reģistrētas organizācijas un kādā - citos reģionos reģistrētas organizācijas, bet divas tendences, tomēr jāmin:

- 1) organizācijas, kuru galvenā darbības joma ir starptautiskā sadarbība ir atrodamas tikai Rīgā vai Rīgas rajonā;
- 2) organizācijas, kuru galvenā darbības joma ir vides aizsardzība, galvenokārt atrodas Rīgā.

Otro tendenci komentēja arī eksperti.

Vides aizsardzības organizācijas ir divu veidu: vieni, kuri spontāni skrien priekšā, lai kokus nenocērt, kam nevajag organizāciju, lai tu to darīt, vai teiksim, lai Zilajā kalnā nepieļautu atkritumu izgāztuves izveidošanu, tu dzīvo tajā pagastā, tu arī pagastā cīnies un organizāciju tādēļ netaisi. Otrs ir tās organizācijas, kas cīnās par videi draudzīgu likumdošanu un tāpēc viņas ir Rīgā, kur var tieši likumdošanu ietekmēt. Jo vides likumdošana jau ir diezgan centralizēta un pašvaldībām nav nekas daudz deleģēts.

Darbības joma

Iegūt objektīvu un pilnīgu informāciju par NVO darbības jomām šobrīd nav iespējams, jo Lursoft pieejamajos UR datos vienā sarakstā ir apvienotas organizāciju juridiskās formas – sabiedriskā organizācija; atklātais sabiedriskais fonds; biedrība nodibinājums un dažas specifiskas darbības jomas - sporta sabiedriskā organizācija; arodbiedrība; korporācija (profesionālā biedrība); politiska organizācija (partija); profesionālā radošā organizācija.

Veicot NVO aptauju 2004. gadā, organizācijām tika piedāvāts izvēlēties darbības jomu no Starptautiskā bezpeļņas organizāciju klasifikatora. (pielikumā pilns klasifikators).

Darbības joma - viena vai vairākas?

Interesants ir fakts, ka 77% aptaujāto organizāciju izvēlējās vienu darbības jomu, bet uzsvēra, ka darbojas arī citās jomās.

Savu viedokli par organizāciju darbošanos dažādās, bieži vien pat atšķirīgās jomās izteica arī aptaujātie eksperti.

Nu viens no minējumiem varētu būt — tāpēc, ka, darbojoties vienā, šaurā, konkrētā jomā, ir ļoti grūti ilgstošā laikā atrast finansējumu tādai ilgai dzīvošanai. Teiksim, ja viena organizācija ir nodibināta konkrētu jautājumu risināšanai kaut kāda projekta rezultātā, pēc tam tas projekts beidzās, viņiem jādomā, ko darīt tālāk. Cilvēki ir sastrādājušies, viņiem patīk būt kopā, viņi neatrod līdzekļus tā jautājuma risināšanai, viņi paplašina savu misiju, viņi saprot, ka tās savas prasmes un iemaņas viņi var kaut kādā citā jomā

pielietot, kamēr beigās tas “misijas statement” ir tik plašs, ka viņi ir gatavi darīt ļoti daudzas lietas.

NVO sektorā bieži ir tāpat kā biznesā — ja tev neaiziet vienā nozarē, tu sāc darboties citā.

Ja pieņem, ka jomas, kurās darbojas organizācija bieži ir ievērojami atšķirīgas un līdz ar to prasa no organizācijas kompetenci savstarpēji nesaistītās jomās, rodas jautājums, vai tādā veidā darbojoties, nezūd darba kvalitāte. Šāds jautājums tika uzdots ekspertiem.

Zūd jau, bet, no otras puses, tev ir jādomā, ko darīt, lai organizācija netiktu slēgta, un tad ir jādomā, vai būtu labāk, ja organizāciju slēgtu un tie resursi, kas radušies izzustu, vai tomēr viņi var nest labumu kādā citā jomā.

Meklējot šādas situācijas cēloņus, visi aptaujātie eksperti kā vienu no galvenajiem iemesliem minēja finansējumu. Apkopojot viedokļus izkristalizējās 2 pēc sava satura pretēji ar finansējumu saistīti jautājumi:

- nepietiekams finansējums (gan valsts finansējums, gan ārvalstu donoru finansējums) noteiktām darbības jomām; organizācijas nevar atrast veidu kā finansēt savas aktivitātes konkrētā jomā; līdz ar to situācijā, kad ārējais finansējums nav pieejams un biedru iemaksas nav pietiekamas aktivitāšu turpināšanai organizācijām nākas vai nu pieņemt lēmumu par darbības ierobežošanu vai izbeigšanu vai arī uzsākt darbību citā jomā;

Kamēr tu ej uz fondiem un redzi, ka tu vari darīt labi tās lietas, kam viņi dod naudiņu, tikmēr ir labi, bet, ja tā fonda politika mainās, bet tu specializējies vienā jomā, tev ir jāmeklē, vai tu atrodi finansētājus tai jomai, kur tu esi bijis veiksmīgs un labi kaut ko darījis un tupini to darīt, vai arī neatrodi to finansējumu un dari kaut ko citu.

- finansējums noteiktās jomās (gan valsts finansējums, gan ārvalstu donoru finansējums); finansētāji ar savām prioritātēm veicina organizāciju darbību konkrētās jomās un zināmā mērā sāk darboties piedāvājuma un pieprasījuma princips, kad finansētāji ar pieprasījumu pēc aktivitātēm noteiktā jomā, veicina attiecīga piedāvājuma rašanos no organizāciju puses.

Es zinu vairākas organizācijas, kuras savas kārtējās aktivitātes un darbības virzienu pieskaņo jauniegūtiem sadarbības partneriem. Ir arī tādas, kas orientējas uz grantu konkursiem un skatās, kurā jomā šogad būs iespējams dabūt finansējumu.

Ideālā gadījumā tas būtu — organizācija balstītos uz biedra naudām, biedri nosaka, ko tu darīsi, un viss ir ļoti skaidri, jo biedri formulē stratēģiju, bet, ja biedra naudas ir maziņas un biedru ir maz, tad neatkarīga nauda ir ziedojumu vākšana — tu ņem no lieliem ziedotājiem kaut kādu lielu summu, viņi kaut kādā veidā grib noteikt, ko tu dari, viņi nedod jebkam, viņi dod konkrētām lietām.

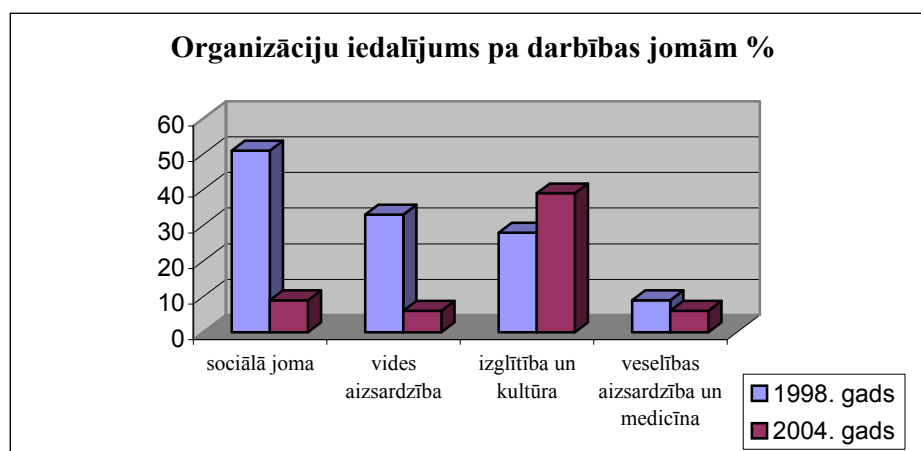
Saskaņā ar veiktās organizāciju aptaujas datiem var izdalīt 3 jomas, kuras kā galvenās savā darbībā ir uzrādījuši lielākā aptaujāto organizāciju daļa un tās ir:

- izglītība un pētniecība (24.2%)
- kultūra un atpūta(15.6%),
- likumdošana, interešu aizstāvība un politika (14.8%).

Salīdzinot ar iepriekšējo pētījumu, situācija ir nedaudz mainījusies. Taču jāatzīst, ka iepriekšējā pētījumā piedāvātais jomu saraksts nedaudz atšķīrās. 1999. gada pētījumā, atšķirībā no 2004. gada pētījuma, tika piedāvātas arī tādas jomas kā jaunatnes joma (26% 1998.g), cilvēktiesību joma (21% 1998.g), bērnu tiesību aizsardzības joma (4% 1998.g.) un ekonomikas jomā (4% 1998.gadā)⁹.

Taču abos pētījumos ir arī jomas, kurās datus ir iespējams salīdzināt.

5. grafiks

Apskatot organizāciju skaita dinamiku noteiktās darbības jomās ir redzamas, ka:

- ir samazinājies sociālās jomas organizāciju īpatsvars;
- ir samazinājies vides aizsardzības organizāciju īpatsvars;
- ir parādījusies vesela virkne organizāciju, kas par savu galveno darbības jomu uzskata interešu aizstāvību; (tas neatpoguļojas zīmējumā, jo interešu aizstāvības organizācijas netika uzrādīta kā atsevišķa kategorija iepriekšējā NVO pārskatā);

Tā kā minētās tendences ir parādījušās aptaujājot salīdzinoši nelielu organizāciju skaitu un tik pat labi varētu būt arī izlases kļūdas sekas, tās tika pārbaudītas arī ekspertu intervijās.

Lielākoties eksperti minētās tendences apstiprināja.

Es varu pateikt, ka sociālo pakalpojumu sniedzēju skaits noteikti nepieaug. Tam nav tendence radikāli mainīties — tie, kas ir bijuši pirms četriem gadiem, ir arī tagad. Varbūt šis skaits ir pat samazinājies.

Sociālo pakalpojumu sniedzējiem ir arvien grūtāk izdzīvot, jo viņiem vajag reālu finansējumu, lai varētu sniegt sociālo pakalpojumu, savukārt interešu aizstāvībā tev vairāk pietiek ar intelektuālo resursu. Tur intelektuālais faktors ir nozīmīgāks nekā finansējums. Sociālajā jomā viens ir tas, ka vismaz Rīgā pašvaldība sniedz diezgan

⁹ “NVO sektors Latvijā 2000/ 2001”, NVO Centrs 2002 , pārskats, 26 lpp.

plašu sociālo pakalpojumu klāstu, otrs — ir samazinājies sociālo pakalpojumu sniedzēju finansējums no ārvalstu fondiem.

Ir izdzīvojušās tās sociālo pakalpojumu sniedzēju organizācijas, kuru nišas ir reālas un kuriem ir labi pašvaldību pasūtījumi.

Ir virkne NVO, kas ir mainījušas savu profilu. It kā loģiski — sākumā tu dod ēst ielas bērniem, pēc tam tu sāc domāt, kāpēc viņi ir uz ielas un pievērsies interešu aizstāvībai.

Interešu aizstāvība ir populāra tēma arī masu medijos, es pieļauju domu, ka sabiedrībā ir pieaugusi interese par interešu aizstāvību, nemāku teikt, vai tas atspoguļojas organizāciju skaita pieaugumā.

Interešu aizstāvībai galvenais resurss ir intelekts. Tad, kad ir apmierinātas primārās vajadzības, var sākt apmierināt intelektuālās un parādās interešu aizstāvības organizācijas.

Sabiedriskā labuma darbība

Kā liecina iepriekšējais pētījums, 55% organizāciju darbojas visas sabiedrības interesēs, kas saskaņā ar 2004. gadā pieņemto likumu „Par sabiedriskā labuma organizācijām” atbilstu sabiedriskā labuma organizāciju (SLO) statusam. Saskaņā ar šo likumu sabiedriskā labuma organizācijas ir tās, kuru mērķis ir veikt sabiedriskā labuma darbību. Saskaņā ar likumu: “Sabiedriskā labuma darbība ir tāda darbība, kas sniedz nozīmīgu labumu sabiedrībai vai kādai tās daļai, it sevišķi, ja tā vērsta uz labdarību, cilvēktiesību un indivīda tiesību aizsardzību, pilsoniskas sabiedrības attīstību, izglītības, zinātnes, kultūras un veselības veicināšanu un slimību profilaksi, sporta atbalstīšanu, vides aizsardzību, palīdzības sniegšanu katastrofu gadījumos un ārkārtas situācijās, sabiedrības, it īpaši trūcīgo un sociāli mazaizsargāto personu grupu sociālās labklājības celšanu.”¹⁰

Arī 2004. gadā veicot organizāciju aptauju organizācijām tika uzdots jautājums, *Vai jūs plānojat pieteikties sabiedriskā labuma statusa saņemšanai?* un apstiprinoši uz šo jautājumu atbildēja 66 % aptaujāto organizāciju, 10 % neplāno, bet 18 % vēl nav izlēmušas.

Šobrīd “ziedojumu saņemšanas atļaujas”¹¹ ir 25% no aptaujātajām organizācijām.

Mēģinot aplēst potenciālo sabiedriskā labuma organizāciju (SLO) skaitu, ekspertu intervijās dominēja viedoklis, ka SLO skaits varētu būt līdzīgs tam skaitlim, cik organizācijām šobrīd ir Finanšu ministrijas izsniegtās “ziedojumu saņemšanas atļaujas”. Piemēram, 2002. gadā šāda atļauja bija 734 organizācijām jeb 16% no tajā laikā reģistrētajām NVO.

Vienīgā būtiskā izmaiņa, kas ir paredzama, ir tā, ka SLO statusu vajadzēs precīzāk pierādīt profesionālā sporta organizācijām.¹²

Tika uzklauts arī ekspertu viedoklis šajā jautājumā.

¹⁰ Sabiedriskā labuma organizāciju likums, 2. pants <http://www.likumi.lv/doc.php?id=90822>

¹¹ Ziedojumu saņemšanas atļaujas šajā pētījumā apzīmē Finanšu Ministrijas izsniegtās *Atļaujas saņemt ziedojumus, ziedotājiem saņemot uzņēmuma ienākuma nodokļa atlaidi*

¹² Finanšu ministrijas 2003. gadā veiktā “Iepriekšējo ziedojumu analīze” parāda, ka 2001. gadā 49% no visiem ziedojumiem tika ziedots sporta organizācijām.

Es domāju, ka šī daļa, kas strādā biedru labumam, arī vismazāk ir atbildējusi uz anketas jautājumiem, jo tās organizācijas, kuras strādā savu biedru labumam, lielākoties nav ieinteresētas ne sabiedriskā labuma statusa iegūšanā, ne šādu anketu aizpildīšanā. Tāpēc rodas maldīgs iespaids, ka lielākā daļa organizāciju ir SLO.

SLO un citu organizāciju proporcija varētu palikt tāda, kā tā jau ir Finanšu ministrijā —1/10 daļa būs sabiedriskā labuma un pārējās būs dzīvokļu kooperatīvi, sauksim tā.

ORGANIZĀCIJU KAPACITĀTE

Biedru skaits

Informācija par biedru skaitu organizācijās netiek centralizēti apkopota un arī tagad, tāpat kā 2000. gadā var secināt, ka ir neiespējami noteikt organizāciju vidējo biedru skaitu.

Informācija par biedru skaitu organizācijās saskaņā ar Biedrību un nodibinājumu likumu arī nākotne netiks padarīta publiska, līdz ar to pētnieki arī nākotnē saskarsies ar šo problēmu.

2000. gadā veiktajā pētījumā 5% no aptaujātajām organizācijām nevarēja nosaukt savu biedru skaitu¹³.

2004. gadā situācija ir mainījusies. Organizācijas biedru skaitu nevarēja nosaukt tikai 1,5% aptaujāto organizāciju un 85% organizācijām ir biedru reģistrs.

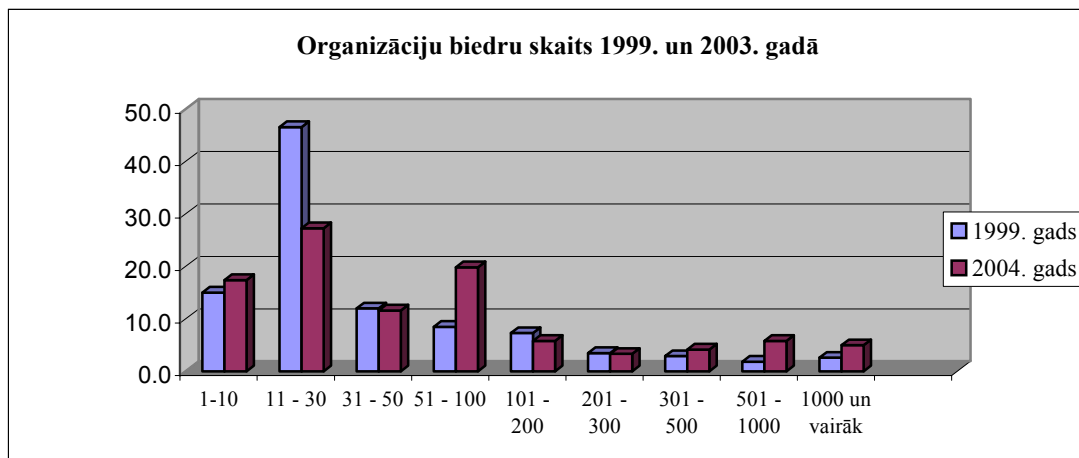
Nākotnē paredzama situācijas uzlabošanās, jo saskaņā ar Biedrību un nodibinājumu likumu, biedru reģistrēšana ir padarīta par katras organizācijas pienākumu.¹⁴

Biedru skaits organizācijās, kas piedalījās pētījuma ietvaros veiktajā aptaujā, svārstās no 2 (kas ir minimālais biedru skaits biedrībā saskaņā ar Biedrību un nodibinājumu likumu) līdz 20 000.

Lai dati būtu salīdzināmi, pētījuma ietvaros tika izmantotas tās pašas biedru skaita kategorijas, kas 2000. gada pētījumā.

¹³ “NVO sektors Latvijā 2000/ 2001”, NVO Centrs 2002, pārskats, 22 lpp.

¹⁴ “Biedrību un nodibinājumu likums”, 28. pants

Galvenie secinājumi:

- 1) organizācijas ir kļuvušas biedru skaita ziņā lielākas;
- 2) salīdzinot abu aptauju datus, ir redzams, ka ir samazinājies to organizāciju skaits, kurās ir no 11 – 30 biedriem un vairāk kā divkārtšojies ir to organizāciju skaits, kurās ir 51 – 100 biedru.

Ja organizāciju biedru skaita datus apskata reģionālā griezumā, tad galvenais secinājums, ko var izdarīt pat no tik ierobežota datu apjoma ir tas, ka organizācijas, kuru biedru skaits pārsniedz 100, galvenokārt ir koncentrējušās Rīgā un Rīgas rajonā.

Algotie darbinieki

Centrālais statistikas birojs, analizējot nodarbinātību, nepiedāvā nevalstiskajā sektorā nodarbinātos kā atsevišķu kategoriju, tāpēc pilnīgi objektīvu informāciju par sektorā nodarbināto skaitu iegūt ir praktiski neiespējami.

Veicot kvantitatīvu Latvijas iedzīvotāju aptauju¹⁵ izrādījās, ka 0.8 % no aptaujātajiem respondentiem ir nodarbināti NVO sektorā.

2000. gadā no aptaujātajām organizācijām 68% organizāciju nebija neviena algota darbinieka.

2004. gadā situācija ir nedaudz mainījusies, jo neviena algota darbinieka nav tikai 43.8 % aptaujāto organizāciju.

2000. gadā vislielāko grupu veidoja tās NVO, kurās bija 1 algots darbinieks – tādas bija nepilni 14% organizāciju.

Šobrīd situācija organizācijās, kas piedalījās aptaujā ir mazliet mainījusies – lielāko grupu veido organizācijas, kurās pilna un nepilna laika darbinieku nostrādāto stundu skaits būtu pielīdzināms 2 līdz trim pilna laika darbiniekiem.

2000. gadā šajā kategorijā bija 10% organizāciju.

¹⁵ Sabiedrības attieksme un iesaistīšanās NVO sektorā Latvijā, aptauju 2004. gada, jūnijā /augustā veica SKDS, pasūtītājs SFL

Otra lielākā grupa šobrīd ir organizācijas, kurās ir 1 darbinieks un tādas ir 9% no aptaujātajām organizācijām.

2004. gada aptaujā organizācijām tika uzdots arī jautājums, *Vai jūs tuvāko 2 gadu laikā paredzat algoto darbinieku skaita pieaugumu?* Un 25% organizāciju atbildēja apstiprinoši. 17% aptaujāto organizāciju neplāno algoto darbinieku skaita pieaugumu. Pārējo aptaujāto organizāciju pārstāvji izvēlējās atbildi *grūti pateikt*.

Ja aptaujāto organizāciju algoto darbinieku skaita datus apskata reģionālā griezumā, tad galvenais secinājums, ko var izdarīt pat no tik ierobežota datu apjoma ir tas, ka Rīgā un Rīgas rajonā ir lielāks to organizāciju skaits, kurās strādā algoti darbinieki.

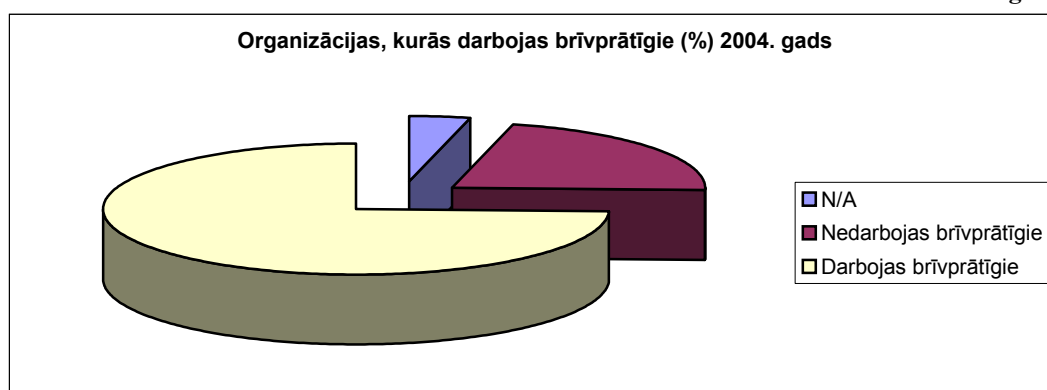
Apskatot jomas, kurās strādājošās organizācijās ir algoti darbinieki ir redzamas 2 galvenās tendences:

- 1) algoti darbinieki ir lielākajā daļā interešu aizstāvības jomā strādājošajām organizācijām, kas piedalījās aptaujā; līdzīga tendence ir arī sociālo pakalpojumu sniedzējiem un biznesa un profesionālajām organizācijām, kā arī arodbiedrībām;
- 2) organizācijas, kas darbojas kultūras un atpūtas jomā, visretāk algo darbiniekus.

Brīvprātīgo darbs

Objektīvu informāciju par brīvprātīgo darbu Latvijā nav iespējams iegūt, jo šādi dati netiek apkopoti. Arī organizācijas, kuras nodarbina brīvprātīgos ne vienmēr veic darbinieku un paveiktā darba uzskaiti.

7. grafiks

Kā redzams 7. grafikā, lielākajā daļā aptaujāto organizāciju darbojas brīvprātīgie. 49% no aptaujātajām organizācijām nākamo 2 gadu laikā paredz palielināt brīvprātīgo skaitu.

20% no aptaujātajām organizācijām brīvprātīgie veic 100% no organizācijas darbiem vai aktivitātēm.

Lielākā daļa aptaujāto organizāciju nevarēja novērtēt brīvprātīgo darbu cilvēkdienās/mēnesī, kas nozīmē, ka netiek veikta nekāda brīvprātīgā darba uzskaitē un brīvprātīgo reģistrācija.

Aplūkojot jomas, kurās darbojas aptaujātās organizācijas, kas izmanto brīvprātīgo darbu ir redzamas 2 galvenās tendences:

- 1) visvairāk organizāciju, kas izmanto brīvprātīgo darbu ir kultūras un atpūtas jomā. Šo tendenci apstiprina arī fakts, ka šajā jomā dominē organizācijas, kurās nav algotu darbinieku;
- 2) organizācijas, kas strādā likumdošanas un interešu aizstāvības jomā brīvprātīgo darbu izmanto mazāk. Šo tendenci apstiprina arī fakts, ka šajā jomā dominē organizācijās, kurās ir algotie darbinieki.

Pilnīgi precīzi dati par nevalstisko organizāciju finansējumu Latvijā, nav pieejami.

Šādai situācijai ir 2 galvenie iemesli:

- 1) ne visas organizācijas, kas šobrīd ir reģistrētas UR (un nav likvidētas) darbojas;
- 2) ne visas organizācijas, kas šobrīd ir reģistrētas UR (un nav likvidētas) iesniedz likumdošanā paredzētās finanšu atskaites Valsts ieņēmumu dienestam VID.

Saskaņā ar VID datiem 2002. gadā pārskatus ir iesniegušas 4522 no 6939 reģistrētajām organizācijām. Procentuāli tas nozīmē, ka par 34.8 % organizāciju finansiālo darbību 2002. gadā nebija iesniegtas nekādas ziņas. 2003. gadā VID nav saņēmis ziņas par 34% organizāciju finansiālo darbību.

Līdz ar to visi skaitļi, kas tiks minēti šajā sadaļā, kā arī figurē citos pārskatos un pētījumos par NVO finansējumu visticamāk ir neprecīzi.

Pārskats par NVO finansējuma avotiem un juridisko reglamentējumu ir atrodams dokumentā "Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze"¹⁶.

Dokumentā minētā informācija balstīta gan uz pastāvošās likumdošanas analīzi un VID sniegtajiem datiem, gan uz finanšu ministrijas un donoru sniegto informāciju.

Organizāciju ieņēmumi un to analīze tiek strukturēti saskaņā ar VID iesniedzamajās atskaitēs pieprasīto struktūru.

Organizāciju ieņēmumu struktūra, 2002. gads

2. tabula

Kategorija	Summa 2002. gadā milj. latu	Īpatsvars 2002. gada ieņēmumos (no VID pārskatiem)
Biedru nauda, iestāšanās nauda un citas gadskārtējās iemaksas ;	8.64	15%
Saņemtie ziedojumi un dāvinājumi;	21.46	37.4%
No valsts budžeta un pašvaldību budžetiem saņemtās dotācijas	9.45	16.4%
Ieņēmumi no saimnieciskās darbības;	5.9	10.2%
Citi ieņēmumi	12.7	21%

Saskaņā ar VID sniegto informāciju 4522. gada pārskatus iesniegušo organizāciju kopējie ieņēmumi 2002. gadā bija 57.451 miljoni latu. VID informācija liecina, ka sabiedrisko organizāciju kopējie ienākumi ar katru gadu pieaug. 2002. gadā

¹⁶ Pētījums "Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze". Elektroniski pieejams portālā Politika.lv http://www.politika.lv/polit_real/files/lv/PSALSitan.pdf

sabiedrisko organizāciju ieņēmumi veidoja 1.3 % no Latvijas iekšzemes kopprodukta.¹⁷

Šajā pētījumā uzsvars tiks likts nevis uz visa NVO sektora situācijas analīzi, bet gan uz aptaujāto organizāciju sniegtajām atbildēm par patreizējo finansējumu un finansējuma nākotnes vīzijām.

2004. gada aptaujā organizācijām tika piedāvāta iespēja procentuāli novērtēt dažādu finansējuma avotu īpatsvaru savā budžetā, atzīmējot avotus sekojošās kategorijās:

1. finansējums no valsts institūcijām
2. sabiedrības integrācijas fonds, Kultūrkapitāla fonds
3. finansējums no pašvaldību budžeta, pašvaldību institūcijām
4. ārvalstu privātie donori
5. ārvalstu donori - valstis, vēstniecības, starptautiskas organizācijas
6. vietējo uzņēmumu ziedojumi
7. vietējo privātpersonu ziedojumi
8. biedru naudas

Aptaujas rezultāti tika izdiskutēti arī ekspertu intervijās.

Galvenais secinājums, ko var izdarīt, apkopojot organizāciju atbildes, ir, ka **aptaujāto NVO budžetus veido dažādi (vidēji 3 – 4) avoti**. Daži no aptaujātajiem ekspertiem uzskatīja, ka iegūtie rezultāti varētu būt arī pārāk optimistiski, salīdzinot ar reālo situāciju. Taču lielākā daļa tomēr piekrita, ka šāda aina varētu atbilst reālajai situācijai.

Biedru naudas

Kopumā ņemot, visvairāk jeb 63 % aptaujāto organizāciju ir atzīmējušas, ka viens no viņu finansējuma avotiem ir biedru naudas. Iepriekšējā pētījumā fiksētā tendence ir līdzīga. Arī 2000. gadā organizācijas kā finansu avotu visbiežāk uzrādīja biedru naudas - 50% NVO bija iekasējušas biedru naudas.

2004. gadā veiktā organizāciju aptauja liecina par to, ka iemaksātās biedru naudas pārsvarā veido nelielu daļu organizāciju budžeta. Vidējas biedru naudu īpatsvars organizāciju finansējumā ir 22%. Biedru nauda kā vienīgais organizāciju finansējuma avots ir tikai 5.4 % aptaujāto organizāciju. Gandrīz visas no šīm organizācijām ir biznesa un profesionālās asociācijas.

Ir paredzams, ka nākotnē pieaugs to organizāciju skaits, kas iekasē biedru naudu, jo Biedrību un nodibinājumu likumā ir minēts, ka biedrības statūtos ir jānorāda biedru naudas iekasēšanas kārtība.

Aptaujāto ekspertu viedokļi par biedru naudām bija visai atšķirīgi. Lai gan kopumā eksperti bija vienprātis, ka biedru nauda ir svarīgs faktors, kas liecina par biedru piederību un zināmiem pienākumiem pret organizāciju, vairāki eksperti atzina, ka šobrīd Latvijas situācijā ir maz organizāciju, kas var atļauties iekasēt tik lielas biedru naudas, lai tām būtu izšķiroša nozīme organizācijas budžetā.

Es teiktu, kāpēc tikai 63% iekasē biedru naudu. Kāpēc to neiekasē visas organizācijas?

¹⁷ "Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze". 19 – 26 lpp, elektroniski pieejams portālā Politika.lv http://www.politika.lv/polit_real/files/lv/PSALSitan.pdf

Jautājums ir par biedra naudu lielumu un tad tās vispār var spēlēt kaut kādu lomu. Vairumā organizāciju biedra naudas ir viens, divi lati gadā. Es zinu organizācijas, kurās biedra nauda ir Ls 5 un Ls 10 gadā un viņas nevar ar savām biedra naudām noīrēt sev telpas, ir arī organizācijas, kurās biedra nauda ir Ls 36 (ik mēnesi Ls 3), arī tas nenosedz tās izmaksas, jo pirmkārt, ne visi biedri aktīvi maksā.

Piemēram, studentu korporācijas finansējas tikai no biedra naudām, biedru dāvinājumiem un ziedojumiem. Tām pieder mājas, tur nav neviena ne valsts finansējuma, ne fonda, un tās ir bagātākās organizācijas Latvijā, arī daudzskaitlīgākās. Tā organizācija tevi sākotnēji, to lauku meiteni vai puiku ir ievedusi sabiedrībā, palīdzējusi tev iegūt vietu, dibināt kontaktus un tu pēc tam dod tai organizācijai atpakaļ. Mani fascinē tas, ka tā ir viena vide, kur tās filantropijas tradīcijas nav pārtrūkušas un tur tie vecie biedri, kam ir astoņdesmit un deviņdesmit, novēl korporācijām savus īpašumus.

ES finansējums

57% no aptaujātajām organizācijām ir jebkad iesniegušas projekta pieteikumu, lai iegūtu ES finansējumu (t. sk. PHARE programmas ietvaros). Vairāk nekā puse no tām, kas ir sniegušas pieteikumus ir saņēmušas finansējumu.

Aptaujāto organizāciju skaits nav pietiekams, lai izdarītu plašus kvalitatīvus secinājumus par kopsakarībām starp organizācijas darbības jomu un ES finansējumu. Tendence, kas redzama no savāktajiem datiem, ir, ka kultūras un atpūtas jomā strādājošās organizācijas, kā arī organizācijas, kas nodarbojas ar mājokļu apgādi mazāk nekā citu jomu organizācijas iesniedz projektus ES finansējuma saņemšanai un līdz ar to arī mazāk saņem ES finansējumu.

Vēl viena tendence, kas ir redzama no apkopotajiem datiem, ka starp organizācijām, kas ir saņēmušas ES finansējumu dominē organizācijas ar salīdzinoši lielu biedru skaitu – tās, kurās ir no 51 – 100 biedriem.

Lielākajā daļā no organizācijām, kas ir saņēmušas ES finansējumu strādā algoti darbinieki.

Aptaujātie eksperti īpaši uzsvēra ES finansējuma lomu nākotnē, bet par patreizējo situāciju ES fondu apguves jomā izskanēja arī kritika.

Ļoti ceru, ka pēc trīs gadiem pieaugs iespēja pretendēt uz ES finansējumu, jo šobrīd tā ir maza, bet līdz 2007. gadam tā arī paliks.

Šobrīd ES naudu var paņemt tikai caur otrā līmeņa starpnieku institūciju grantu formā no SIF vai kā savādāk. ES naudu nevar paņemt, pretendējot uz kādu lielāku grantu programmu. Finansēšanas nosacījumi diemžēl neveicina NVO iesaistīšanos šajā procesā. Viss ir jāfinansē no sākuma līdz galam, tad ir jāgaida auditi, kad naudu atmaksās atpakaļ. Ceru, ka ar 2007. gadu tas mainīsies.

Citi finansējuma avoti

Otra biežāk minētā finansējuma kategorija ir finansējums no pašvaldību budžeta, ko ir minējušas 40% aptaujāto organizāciju.

Salīdzinājumam, 2000. gadā pašvaldības līdzekļus ir spējušas piesaistīt tikai 13% no aptaujātajām organizācijām.

Apskatot tās aptaujātās organizācijas, kas 2004. gadā ir guvušas pašvaldību finansiālo atbalstu, ir redzams, ka pašvaldības biežāk atbalsta tās organizācijas, kas darbojas kultūras un atpūtas, kā arī izglītības un pētniecības jomās.

Trešā biežāk minētā finansējuma kategorija ir finansējums no ārvalstu privātajiem donoriem – fondiem un privātpersonām. To ir minējušas 36.9 % aptaujāto organizāciju.

Ārvalstu privāto donoru atbalstītākās jomas ir izglītība un pētniecība, kā arī likumdošana un interešu aizstāvība.

Arī aptaujātie eksperti daudz diskutēja par organizāciju finansējumu.

Apskatot organizāciju patreizējos finansējuma avotus, analīzi apgrūtināja tas, ka analīzei nav normatīvu kategoriju (“pareizā” un “nepareizā” finansu avotu sadalījuma).

Vairāki eksperti to mēģināja kompensēt konstruējot, viņuprāt, optimālus organizāciju finansējuma modeļus.

Organizāciju finansējumam ir jābūt atkarīgam no jomas, kurā organizācija strādā. Es nodalītu interešu aizstāvību no sociālo pakalpojumu sniegšanas.

Būtu labi, ja sociālo pakalpojumu sniegšanai nāktu nauda gan no organizācijām, gan no pakalpojumu sniedzējiem, tad viņi dabūtu klāt vietējos un privātos fondus, ne tikai ārvalstu.

Interešu aizstāvībai nauda nāk no biedriem, no pakalpojumiem un no daudz privātpersonām, jo tad tā organizācija ir nosacīti neatkarīga savā viedoklī. Ja tu saņem no valsts — ja es saņemu no SIF, es varu kritizēt Vides ministriju, bet, ja es saņemtu no Valsts kancelejas naudu, diez vai es varētu daudz runāt pretī. Es varētu runāt, bet es nejustos labi.

Es domāju, ka princips ir viens — pēc iespējas lielāka neatkarība no viena finanšu avota.

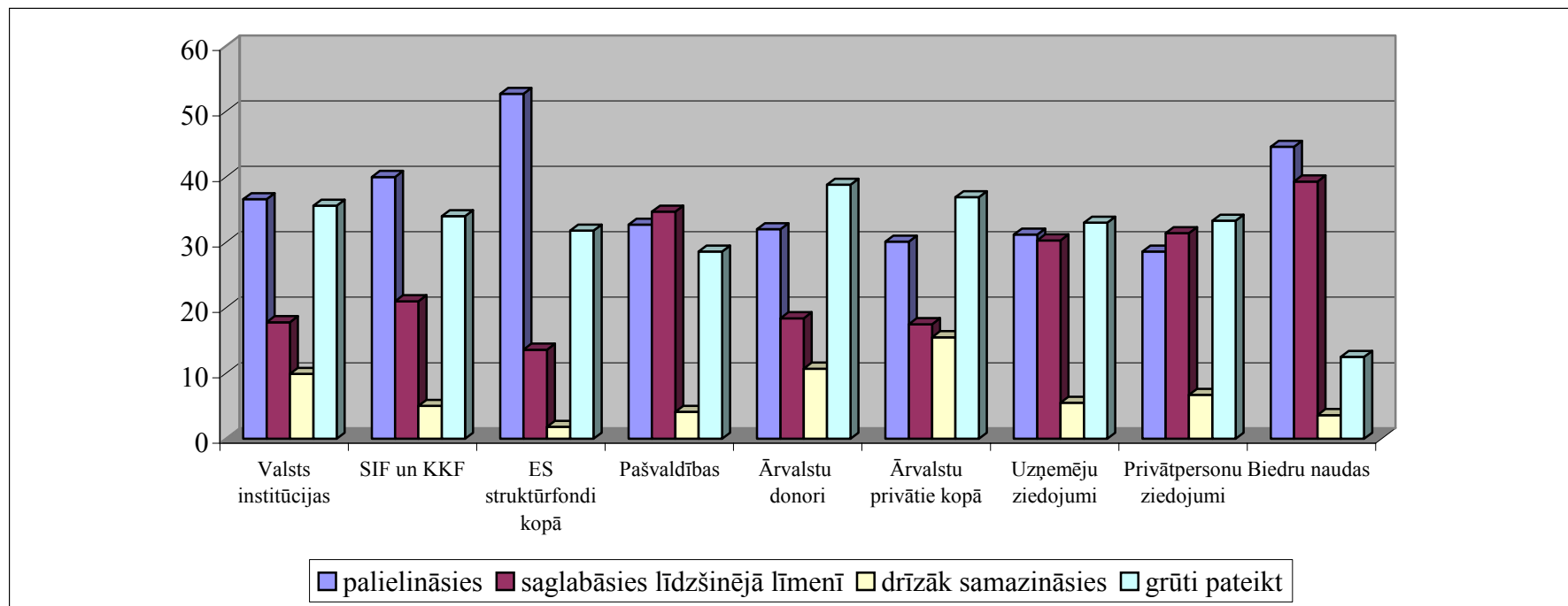
Pēc definīcijas, interešu aizstāvības organizācijas diez vai finansēs valsts vai pašvaldības. Es domāju, ka var būt tā, ka interešu aizstāvībai tie ir dažādi ārzemju fondi vai vietējie iedzīvotāji. Pakalpojumu sniedzējiem būtu ļoti vērtīgi, ja būtu saimnieciskās darbības ieņēmumi.

Finansējumu avotu nākotnes prognozes

Aptaujātās organizācijas tika lūgtas arī prognozēt savas organizācijas finansu avotu attīstības tendences nākamo divu gadu laikā. Tas attēlots 9.zīmējumā.

8. grafiks

Aptaujāto organizāciju finansējumu avotu prognozes

Pirmais secinājums, ko var izdarīt, analizējot organizāciju atbildes par nākotnes finansējuma avotu īpatsvaru ir tas, ka lielā daļā organizāciju valda neziņa. Vienīgā finansējuma kategorija, kurā atbildi grūti pateikt izvēlējās salīdzinoši neliels respondentu skaits bija biedru naudas. Biedru naudu pieaugumu paredz aptuveni 44 % aptaujāto organizāciju, bet 39 % organizāciju paredz biedru naudu īpatsvara samazināšanos.

Kopumā ņemot aptaujātās organizācijas par nākotnes finansu avotiem ir optimistiskas. Atbilžu – *noteikti pieaugs* vai *drīzāk pieaugs* īpatsvars visās finansējumu kategorijās ir ievērojami lielāks (2- 3 reizes) nekā atbilžu *noteikti samazināsies* vai *drīzāk samazināsies* īpatsvars šajā jautājumu blokā.

Trīs finansējuma avoti, kuru īpatsvara pieaugumu paredz visvairāk aptaujāto organizāciju ir:

- 1) ES struktūrfondu finansējums (52.7%)
- 2) biedru naudas (44.6%);
- 3) finansējums no valsts institūcijām (36.6%).

Jāatzīmē arī tas, ka aptuveni 1/3 aptaujāto organizāciju paredz, ka nākotnē viņu budžetā pieaugs ārvalstu donoru finansējums.

Taču jāpiebilst, ka tikai neliela daļa organizāciju attiecīgi 15% un 10 % paredz ārvalstu privāto un ārvalstu (valstu un institūciju) finansējuma īpatsvara samazināšanos savos budžetos, lai gan ir zināms, ka ārvalstu donoru finansējums samazinās.

Runājot par NVO sektora finansu iespējām nākotnē, eksperti vidū bija diezgan liela vienprātība par to, kuri finansu avoti sāks izzīdēt, bet kuri, visticamāk pieaugs.

ES finansējums varētu pieaugt ar dažādām horizontālām un nacionālām programmām, es gribētu domāt, ka arī vietējo uzņēmēju un privātpersonu ziedojumi pieaugs. Ārvalstu privātie donori samazināsies. Gribētu domāt, ka pieaugs pašvaldību budžeti. SIF ir ES nauda un tā paliks tādā pašā līmenī kā tagad tuvāko piecu gadu laikā, tad tā diemžēl nebūs, bet būs kāda cita programma. Es šaubos, ka pieaugs valsts finansējums.

Man patiktu, ja būtu ne tikai integrācijas un Kultūrkapitāla fonds, bet arī kaut kāds valstisks atbalsts, neitrāls fonds, kas nodarbotos ar interešu aizstāvību.

Sociālā kapitāla organizācijām vairs nebūs sevišķi liels finansējums, jo mazās grantu programmas, kas bija vēstniecībām vai Eiropas Komisijas delegācijām, tās visas programmas ir beigušās, un sociālā kapitālā grupām ir mazas iespējas dabūt mazus finansējumus — dažu tūkstošu dolāru apmērā. Viņu prasmes nav pazudušas, bet pieejamās finanses ir sarukušas, tagad tā iespēja ir vietējās kopienas, vai pašu cilvēku gatavība atbalstīt savas aktivitātes. Tās nav spējīgas uzrakstīt projektu struktūrfondu, viņām to arī nevajag. Viņas varbūt rakstītu SIF, bet, ja tev nav projektu portfelis, tev ir diezgan grūti pretendēt uz arī uz šo naudu. Viņas var dabūt kaut kādus līdzekļus no pašvaldībām, pašvaldības organizē mazu projektu atbalstu jeb vietējiem uzņēmējiem vai ziedojumiem.

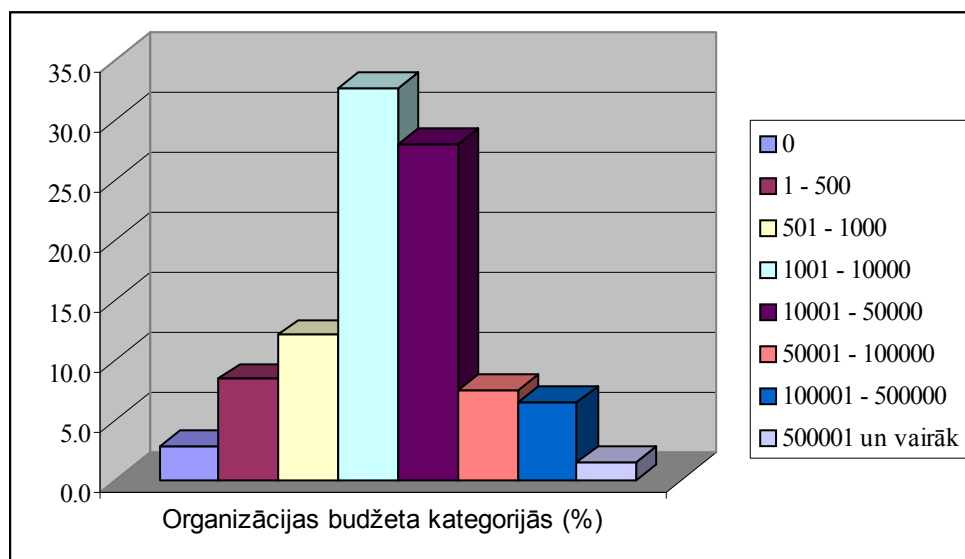
Gribas jau ticēt, ka tam ES finansējumam būs nozīmīga loma nākotnē, nu tīri skatoties no rietumu organizāciju pieredzes, viņām tomēr ir tas īpatsvars. Bet tādām vecajām Eiropas valstīm tomēr ir vietējie finansētāji, kā vietējie korporatīvie fondi, es uzskatu, ka tiem vajadzētu attīstīties, kas īsteno savas programmas sadarbībā ar ārzemju organizācijām un tā veidotos finansējums.

Ja mēs skatītos uz valsts kā naudas devējiem, pašvaldību, kā naudas devējiem, mēs neesam gatavi šāda veida konstruktīvam dialogam: es tev iedevu 10 latus un kā tev nav kauna iekost manā rokā?

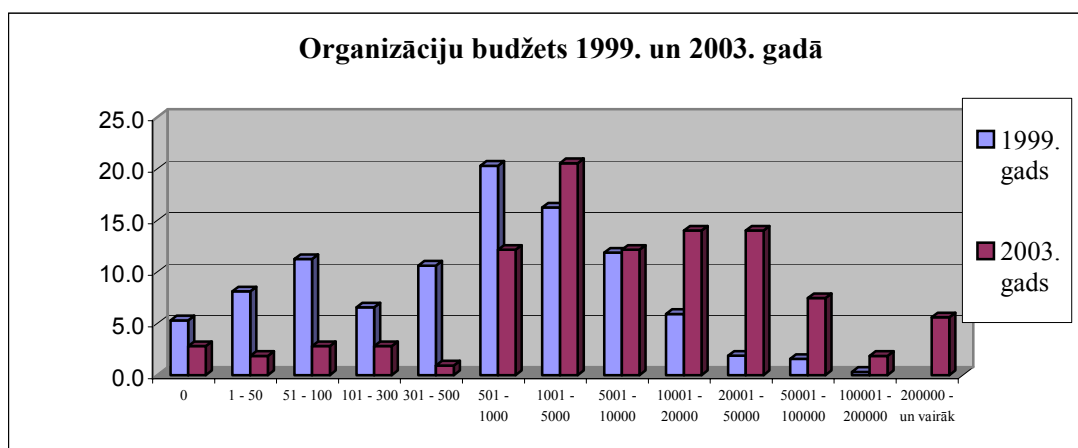
Organizāciju budžets

Apskatot organizāciju sniegtās ziņas par savu 2003. gada budžetu ir redzams, ka daļa (2.3%) aptaujāto organizāciju savu darbību veic bez jebkāda finansējuma. Lielākais budžets, ko norādīja viena no aptaujātajām organizācijām bija 2.1 miljons latu. Pusei no aptaujātajām organizācijām budžets 2003. gadā bija robežās no 1001 lata līdz 50 tūkstošiem latu.

Organizāciju īpatsvars dažādās to budžeta kategorijās
9. grafiks

Salīdzinot ar iepriekšējo NVO pārskatu, var redzēt, ka organizāciju budžeta apjomi 2003. gadā ir ievērojami lielāki, nekā tas bija 1999. gadā. Ja aptuveni 41% organizāciju 1999. gadā savu darbību veica ar budžetu, kas nepārsniedza 1000 latus, tad 2003 gadā šajā kategorijā bija tikai 23 % aptaujāto.

Apskatot organizāciju budžeta saistību ar darbības jomu var secināt, ka vislielākais budžets ir raksturīgs biznesa un profesionālajām asociācijām.

Pārvaldes struktūra

Pārvaldes institūciju darba intensitāte:

Lielākajā daļā 2004. gadā aptaujāto organizāciju (45%) valdes sēdes notiek vismaz 1 reizi ceturksnī. Salīdzinot ar iepriekšējo pārskatu, šādu organizāciju skaits ir pieaudzis, jo 2000 gadā valdes sēdes reizi ceturksnī notika tikai 17 % aptaujāto organizāciju.

2000. gadā visvairāk organizāciju ietilpa kategorijā, kur valdes sēdes notiek ne retāk kā reizi mēnesī (41%). 2004. gadā tādu organizāciju ir 30 % no aptaujātajām.

15% organizāciju valdes sēdes notiek ne retāk kā reizi pusgadā. 2000. gadā šādu organizāciju skaits ir tikai 5 %.

ORGANIZĀCIJU JURIDISKAIS STATUSS UN PĀRREĢISTRĀCIJA

Ar 2004. gadu ir stājusies spēkā “jaunā” NVO likumdošana. No 2004. gada 1. aprīļa ir uzsākta organizāciju pārreģistrācija saskaņā ar Biedrību un nodibinājumu likumu.

No aptaujātajām organizācijām:

- lielākā daļa jeb 78% vēl joprojām saglabā Sabiedriskas organizācijas statusu (saskaņā ar likumdošanu, jāpārreģistrējas līdz 2005. gada 31. decembrim);
- 5% ir B/O SIA (saskaņā ar likumdošanu, bija jāpārreģistrējas līdz 2004. gada 31. decembrim);
- bet 9 % jau ir pārreģistrējušās biedrību un nodibinājumu reģistrā un kļuvušas par biedrībām.

Lielākā daļa no aptaujātajām organizācijām (63%), plānojot pārreģistrāciju, ir izlēmušas pārreģistrēties par biedrībām; 11 % par komersantiem, bet aptuveni piektā daļa organizāciju vēl nav izlēmušas kādu juridisko formu izvēlēties pārreģistrējoties.

ORGANIZĀCIJU SAVSTARPĒJĀ SADARBĪBA

Pēdējā laikā ir novērojama tendence, ka tiek dibinātas dažādas organizāciju koalīcijas un sadarbības platformas.

Aptaujājot organizācijas, izrādījās, ka 42% no tām darbojas vismaz vienā organizāciju apvienībā, platformā vai sadarbības tīklā Latvijas mērogā, bet 37 % ir biedri kādā starptautiskā organizāciju apvienībā vai tīklā.

Šī tendence tika pārrunāta arī ar aptaujātajiem ekspertiem un viedokļi bija dažādi. Daži eksperti bija arī diezgan skeptiski gan par platformu un sadarbības tīklu veidošanos.

Neformālā veidā jau tāpat iepriekš ir organizācijas sadarbojušās. Mani pārsteidz, ka tās ir tieši tās pašas organizācijas, viņas ir teiksim sociālās jomas platformā, tās pašas ir arī attīstības palīdzības sniegšanā un arī integrācijas. Īstenībā jau nav tās platformas, ir tie paši aktīvistu, kuri caur dažādiem ceļiem piesaka sevi.

Ja tā skatās, tad es zinu vismaz piecas organizācijas, kas ir visur, viņām, protams, ir plašs profils, bet, vai viņām ir jābūt visur?

Ja mēs skatāmies Latvijā, tad īpaši tādas koalīcijas nav bijušas vajadzīgas, jo organizācijas ir pietiekami specializējušās un reizē arī savstarpējas konkurentes, lai iegūtu finansējumu. Bija jau viens mēģinājums veidot koalīcijas. Deviņdesmito gadu vidū ar PHARE atbalstu mākslīgi veidotās koalīcijas izgāzās, jo organizācijām tās nebija vajadzīgas. Tagad ir pienācis tas brīdis, kad tādas ir jāveido, es nezinu, var jau būt, ka šīs platformas atkal izgāzīsies.

Latvijas organizāciju apvienošanās tendencēm un "ieiešanai Eiropas apotē" izskaidrojams tas ir ļoti vienkārši — protams, platformas, kas ir Eiropā ir ļoti ieinteresētas pārstāvēt visu Eiropu, bet Latvija vēl līdz tam nav izaugusi. Latvijā nav iekšējas vajadzības apvienoties platformās.

Taču lielākā daļa ekspertu uzsvēra, ka pēdējā laikā tieši vide un citi ārējie faktori, piemēram, iestāšanās ES, ir tā, kas veicina koalīciju veidošanos.

Tādas formalizētas koalīcijas tiešām rodas vairāk nevis tāpēc, ka ir kaut kādas ļoti lielas, ilgstoši risināmas problēmas, bet tāpēc, ka ir tā vide, kas veicina viņu rašanos.

Koalīcijas un platformas ir vairāk pēdējā laika tendence, kas ir izsaukta tieši pēc Latvijas iestāšanās ES. Organizācijas redz to, kādas ir iespējas, ja tu esi kādā starptautiskā vai ES līmeņa NVO tīklā. Ir bijušas apvienošanās un apvienības arī agrāk. Es atceros, bija BAPP koalīcija atbalsta programma, bet tad sadarbība neveidojās organiski, jo organizācijas to vairāk uztvēra kā sadarbības projektu nevis kopīgas vērtības. Tagad mazliet vairāk tā kopīgā misijas un jomas apziņa.

Organizācijas tagad redz, ka man ir jābūt tur tajā sadarbības tīklā vai platformā, lai es vispār zinātu, kas notiek manā jomā, lai man būtu kaut kādas iespējas kaut ko ietekmēt un pateikt, savukārt, ja es esmu viens un esmu ārā, tad man ir ļoti grūti tikt pie informācijas un tikt uzklusītam.

Pielikums

Starptautiskais bezpeļņas organizāciju klasifikators: grupas un apakšgrupas

<i>Grupas</i>	<i>Apakšgrupas</i>
1. Kultūra un atpūta	1 100 Kultūra un māksla 1 200 Sports 1 300 Cita atpūta un sociālie klubi
2. Izglītība un pētniecība	2 100 Pamata un vidējā izglītība 2 200 Augstākā izglītība 2 300 Cita izglītība 2 400 Pētniecība
3. Veselība	3 100 Slimnīcas un rehabilitācija 3 200 Aprūpes nami 3 300 Garīgās veselības un garīgo slimību krīzes centri 3 400 Citi ar veselību saistīti pakalpojumi
4. Sociālie pakalpojumi	4 100 Sociālie pakalpojumi 4 200 Negadījumu seku likvidēšana un palīdzība 4 300 Uztura un ienākumu atbalsts
5. Vide	5 100 Vide 5 200 Dzīvnieku aizsardzība
6. Attīstība un mājokļu apgāde	6 100 Ekonomiskā, sociālā un kopienas (vietējās sabiedrības) attīstība 6 200 Mājokļu apgāde 6 300 Nodarbinātība un apmācības
7. Likumdošana, interešu aizstāvība un politika	7 100 Pilsoniskās un interešu aizstāvības organizācijas 7 200 Likumdošana un juridiskie pakalpojumi 7 300 Politiskās organizācijas
8. Filantropijas starpniecība un brīvprātīgā darba veicināšana	8 100 Fondi, kas sadala grantus 8 200 Citi filantropijas starpnieki un brīvprātīgā darba veicinātāji
9. Starptautiskās aktivitātes	9 100 Starptautiskās aktivitātes
10. Reliģija	10 100 Reliģiskās draudzes un asociācijas
11. Biznesa un profesionālās asociācijas, arodbiedrības	11 100 Biznesa asociācijas 11 200 Profesionālās asociācijas 11 300 Arodbiedrības
12. Iepriekš neklasificēts	12 100 Iepriekš neklasificēts